

**Αναπαραστάσεις της έμφυλης βίας
στον ελληνικό λαϊκό κινηματογράφο**

Αφροδίτη Καϊράκη

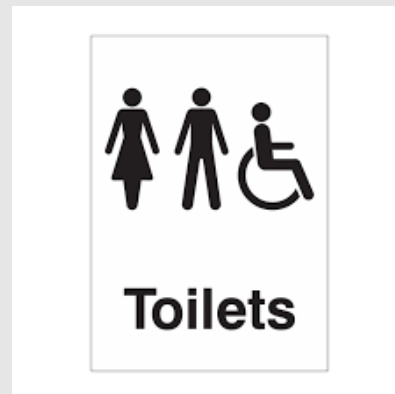
Post-doc instructor

Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

Durhaim (1898): ιδιομορφία της συλλογικής σκέψης σε σχέση με την ατομική
διάκριση μεταξύ των συλλογικών και ατομικών αναπαραστάσεων

Serge Moscovici (1961): *Η ψυχανάλυση, η εικόνα και το κοινό της*
Κοινωνικές αναπαραστάσεις: τρόπος ανάγνωσης και ερμηνείας της
κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας.

πώς σκέφτεται το άτομο; $\neq$
πώς σκέφτεται κοινωνία;

ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

Στόχος: η αποκωδικοποίηση των οπτικοακουστικών κειμένων, καθώς στα Μ.Μ.Ε. αρθρώνονται συντηρητικές ιδεολογίες, αλλά και προωθούνται σημαντικές προοδευτικές τάσεις.

Κινηματογράφος:
και Μ.Μ.Ε. και
Τέχνη

αναπαράσεις

του φύλου
της ομοερωτικής επιθυμίας
της ψυχικής νόσου
της αναπηρίας
της μαθησιακής δυσκολίας
της γονιμότητας
της εφηβικής σεξουαλικότητας
της συντροφικότητας
του αλκοολισμού
της πόλης
μιας ιστορικής περιόδου .....

Φύλο και Κινηματογράφος

- ιστορία της αναπαράστασης της θηλυκότητας και της αρρενωπότητας στον κινηματογράφο
  - ποια είναι τα **κοινωνικά φύλα** σε συγκεκριμένα φιλικά κείμενα;

σπουδές φύλου (*gender studies*)

θεωρία του κοινωνικού φύλου

«ανδρικό βλέμμα» (*male gaze*)

Συγκεκριμένα, 1) Τα εργαλεία της (λακανικής) ψυχανάλυσης και της σημειολογίας συνέβαλαν στο να αποκωδικοποιηθεί η πατριαρχική **κουλτούρα**, όπως αυτή εκφραζόταν στις κυρίαρχες αναπαραστάσεις. 2) Τα ριζοσπαστικά κινήματα της δεκαετίας του '60 αφύπνισαν τις γυναίκες στο να αποκτήσουν τον **έλεγχο της σεξουαλικότητάς τους**.

ΟΙ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ

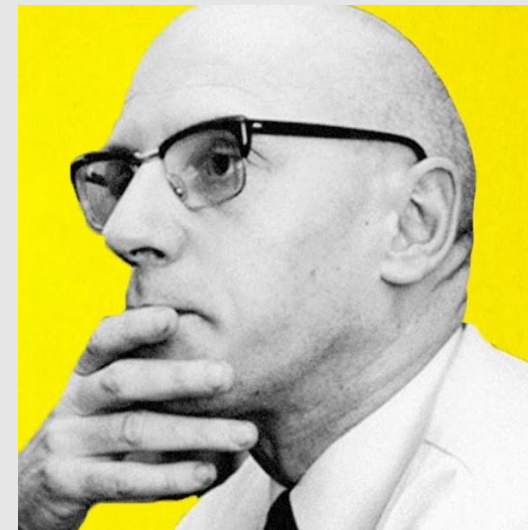
- **Simone de Beauvoir:** «Το δεύτερο φύλο» (1949): η γυναίκα στην πατριαρχία είναι «ο άλλος».
- **M. Foucault:** από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, **αποτύπωσε ιστορικά την σεξουαλικότητα** και ανέδειξε την «εφεύρεση» της μαζί με τις πολλαπλές παρεκκλίσεις της κυρίως κατά τον 19ο αιώνα. **Το (κοινωνικό) φύλο για τον Foucault είναι απλώς η μάσκα που δίνει φυσική και τελεσίδικη υπόσταση σε μια αυθαίρετη πολιτισμική διαδικασία.**
- **J. Butler:** Η βασική συμβολή της Butler συνίσταται σε αυτό που ονομάζει σεξουαλική επιτελεστικότητα [performativity].

το φύλο είναι μεταβλητό και όχι σταθερό

< θεωρίες κατά της διχοτομικής προσέγγισης των φύλων, οπτική των πολλαπλών ταυτοτήτων.

το κοινωνικό φύλο είναι «πράττειν» και όχι «είναι».

«το φύλο συνιστά την ταυτότητα που υποτίθεται ότι είναι».

«Οπτική απόλαυση και αφηγηματικός Κινηματογράφος» (1975) της Laura Mulvey
στο περιοδικό Screen (μαρξισμός και της ψυχανάλυση)

- με ποιους κώδικες οποίους παράγεται η φιλική γοητεία;
- η πατριαρχική κοινωνία έχει δομήσει την φιλική φόρμα.
  - χρησιμοποιεί την φροϋδική έννοια της σκοποφιλίας [= απόλαυση να βλέπει κανείς τα σώματα των άλλων ανθρώπων ως (ερωτικά) αντικείμενα] και καταλήγει σε μία κριτική της απόλαυσης, η οποία παράγεται παραδειγματικά από τον κινηματογράφο του Χόλιγουντ και βασίζεται στην περιοριστική συνθήκη **«γυναίκα (παθητικό) αντικείμενο του βλέμματος, άνδρας (ενεργητικός) φορέας του βλέμματος και της απόλαυσης»**.
- «ωραία-ένοχη-αμαρτωλή»: άγχος του ευνουχισμού

Φύλο και κινηματογράφος

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Οι περισσότερες ιστορίες ταινιών εκτυλίσσονται γύρω από τη ζωή ανδρών.

Η γυναίκα αναπαρίσταται μέσα από το διπολικό σχήμα γυναίκα/άνδρας.

Έμφυλες ανισότητες, σεξιστικά πρότυπα και παρωχημένα στερεότυπα.

Η γυναίκα καθίσταται ο άλλος, που αποκτά υπόσταση μέσω του ανδρικού βλέμματος.

Οι γυναικείοι Χαρακτήρες

Στη δεκαετία του '50 είναι αυστηρά καθορισμένες οι αρχές της ηθικής στις οποίες πρέπει να υπακούουν οι γυναίκες και **οποιαδήποτε παρέκκλιση από τους κανόνες τιμωρείται**, με επίσης πολύ αυστηρές ποινές και κοινωνικό αποκλεισμό. Οι «αμαρτωλές» και τα βάσανα τους είναι κυρίως το θέμα των μελοδραμάτων που παράγονται από τον ελληνικό κινηματογράφο στις αρχές της δεκαετίας του '50 και η παραγωγή αυτή συνεχίζεται πολλαπλασιαστικά για να κορυφωθεί και να ανθίσει στη δεκαετία του '60.

Οι γυναικείοι χαρακτήρες

Είναι διάχυτη σ' όλο τον ελληνικό κινηματογράφο της εποχής η αντίληψη ότι η γυναίκα θέλει και «λίγο ξύλο» για να στρώσει.

Έτσι ο Ελληνικός κινηματογράφος δεν αναπαράγει απλώς την «καθεστηκυία ηθική» **αλλά και παράγει ιδεολογία**, καθώς το μήνυμα είναι σαφές.

Οι γυναικείοι Χαρακτήρες

Αν στο μελόδραμα οι γυναίκες δακρύβρεχτες και μετανούσες ανεβαίνουν το Γολγοθά τους, στην κωμωδία η εικόνα τους φαίνεται να είναι εντελώς διαφορετική. Παρουσιάζονται νέες, δυναμικές, έξυπνες, ελκυστικές, ικανές, τίμιες και πολύ συχνά είναι **ετοιμόλογες και διαθέτουν σπιρτάδα πνεύματος**. Αντιμετωπίζουν τη ζωή αισιόδοξα και θετικά και τα καταφέρνουν πολύ καλύτερα από τους άντρες, τους οποίους όμως δεν υποτιμούν, δεν εκθέτουν, δε θίγουν τον εγωισμό τους. Δε γίνεται δηλαδή ανατροπή των θέσεων. Ο άντρας είναι πάντα ανώτερος, ή φροντίζει η γυναίκα να φαίνεται ανώτερος και αυτή λειτουργεί στη σκιά του.

Οι γυναικείοι χαρακτήρες

Οι «σκληροί άντρες» δεν μπορούν να αντισταθούν σε μια τέτοια απονήρευτη, όμορφη και χαριτωμένη ύπαρξη. Συνήθως υπάρχει κάπου στην ιστορία και ένας καλοκάγαθος μπαμπάς.

Σκοπός παραμένει πάντα ο γάμος.

